

Aktiivsena vananemise ja
põlvkondadevahelise solidaarsuse Euroopa aasta 2012

ELi panus **aktiivsena vananemise** ja põlvkondadevahelise **solidaarsuse** heaks

Rahastaja:

Euroopa Komisjon ega ükski komisjoni nimel tegutsev isik ei vastuta käesolevas trükises sisalduva teabe kasutamise eest.

Tööhõive, sotsiaalküsimuste ja sotsiaalse kaasatuse peadirektooraat

Üksus D.3

Käsikiri valminud juunis 2012

© Kaanefoto: Getty Images

Et kasutada või reprodutseerida fotosid, mille autoriõigused ei kuulu Euroopa Liidule, tuleb taotleda luba otse autoriõiguse valdaja(te)lt.

Europe Direct on teenus, mis
aitab leida vastused Euroopa
Liiduga seotud küsimustele

Tasuta infotelefon: (*)
00 800 6 7 8 9 10 11

(*) Mõned mobiilsideoperaatorid ei võimalda
helistamist 00 800 numbritele või võtavad
neile helistamise eest kõnetasu.

Lisateavet Euroopa Liidu kohta saate internetist Euroopa serverist (<http://europa.eu>).

Kataloogimisandmed ja kokkuvõte on esitatud väljaande lõpus.

Luxembourg: Euroopa Liidu Väljaannete Talitus, 2012

ISBN 978-92-79-25125-2

doi 10.2767/67731

© Euroopa Liit, 2012

Allikale viitamisel on reprodutseerimine lubatud.

Printed in Belgium

TRÜKITUD VALGELE ELEMENTAARKLOORIVABALE PAPERILE (ECF)

Volinik László Andori eessõna

Kipume unustama, et rahvastiku vananemine on tohutu saavutus. See on tervislikumate elamistingimuste ja enneaegset suremust vähendavate meditsiinisaavutuste tulemus. Lisaks on praegu ka enam vabadust valida, kas ja millal lapsi sünnitada.

Samas on selge, et Euroopa kiire vananemine järgmiste aastakümnete jooksul ning beebibuumi põlvkonna peatne pensionile jäämine on tõsised probleemid. Paljud kardavad, et edaspidi on ühiskond palju eakam ja siis on elu raskem ning põlvkondadevahelised pinged või lausa lahkkelid vältimatud.

Aktiivsena vananemise ja põlvkondadevahelise solidaarsuse Euroopa aasta 2012 püüab selliseid negatiivseid stsenaariume ennetada. Selle võtmeks on aktiivsena vananemise toetamine kõigis eluvaldkondades tõisest, ühiskondlikust ja perekondlikust kuni võimeni vananeda terve ja iseseisvana. Sellele toetub edaspidi põlvkondadevaheline solidaarsus. See tähendab vananedes kontrolli säilitamist oma elu üle noorematest sõltumise asemel.

Aktiivsena vananemine algab töökohal. Kolmandik eurooplastest väitsid hiljutisel Eurobaromeetri küsitlusel, et tahaksid jätkata tööd pärast pensioniõigusliku eani jõudmist, kuigi ehk mitte täiskoormusega. Aga praegu ei ole kuigi paljudel eurooplastel see võimalik.

Samas peab muutuma arusaam sellest, mida vanaks saamine tähendab, nihutades oodatava eluea kasvades „vana“ ja „noore“ vahelist piiri ning aidates aina enam hinnata toetust ja elukogemuste pagasit, mida

eakamad saavad ja tahavad kõigil elualadel pakkuda. Aktiivsena vananemine tähendab ka parema abi osutamist eakatele väärrika elu tagamiseks, et tervisehäired ei viiks automaatselt kõrvaletõrjutuse ja liigse sõltuvuseni teiste abist.

See on tohutu teemadering, mis nõuab valitsuse, ettevõtete, ametiühingute ja kodanikuühiskonna panust kõigil tasanditel. Põhilised poliitilised hoovad on liikmesriikide poliitikakujundajate kätes. Samas on siin oluline osa ka Euroopa Liidul (EL). ELi käsutuses on mitmesuguseid poliitilisi vahendeid liikmesriikide ja muude sidusrühmade pingutuste toetamiseks.

Euroopa aastaga seoses saame kõik mõelda, kuidas muuta aktiivsena vananemine reaalseks, ning osaleda järgmistel aastatel uutes algatustes. Käesolevas brošüüris kirjeldatakse ELi panust aktiivsena vananemise heaks ja näidatakse, kui tugev partner on EL selles küsimuses.

Loodan, et käesolev brošüür aitab tugevdada valmisolekut koostööks Euroopa tasandil ning anda tõuke asuda kõigis liikmesriikides otsustavamalt edendama aktiivsena vananemise kava, et põlvkondadevaheline solidaarsus saaks vastu panna rahvastiku vananemise proovikivile.

László ANDOR

Töehõive, sotsiaalküsimuste ja sotsiaalse kaasatuse volinik

Sisukord

Volinik László Andori eessõna	1
Sissejuhatus	3
1. Aktiivsena vananemine ELi põhieesmärkide ja -väärtuste valguses.....	5
2. Aktiivsena vananemist toetavad ELi õigusaktid	6
<i>Diskrimineerimiskeeld</i>	6
<i>Soolist võrdõiguslikkust käsitlevad õigusaktid</i>	6
<i>Tööohutus ja tervishoid</i>	7
<i>Sotsiaalkindlustus ja vaba liikumine</i>	7
3. Euroopa struktuuri- ja ühtekuuluvusfondide toetus aktiivsena vananemisele	8
<i>Euroopa Sotsiaalfond (ESF)</i>	8
<i>Euroopa Regionaalarengu Fond (ERF)</i>	8
<i>Ühtekuuluvusfond</i>	9
<i>Maaelu Arengu Euroopa Põllumajandusfond (EAFRD)</i>	9
4. Teadus ja innovatsioon.....	10
<i>Teadusuuringute ja tehnoloogia arenduse seitsmes raamprogramm (7RP)</i>	10
<i>Ühtekuuluvuspoliitika teaduse ja innovatsiooni toetuseks</i>	10
<i>Konkurentsivõime ja uuendustegevuse raamprogramm (CIP)</i>	10
<i>Teadusuuringute ühine kavandamine</i>	11
<i>Euroopa innovatsioonipartnerlus aktiivse ja tervena vananemise heaks</i>	11
5. ELi toetus riiklikele poliitikalojatele: koordineeritud strateegiad ja üksteiselt õppimine.....	13
<i>Mõistes demograafiliste muutuste tähendust</i>	13
<i>Euroopa tööhõivestrategie</i>	13
<i>Avatud kooskõlastusmeetod sotsiaalkaitse ja sotsiaalse kaasatuse valdkonnas</i>	14
<i>Võitlus ealise diskrimineerimisega</i>	16
<i>Võrdsed võimalused puuetega inimestele</i>	16
<i>Soolise võrdõiguslikkuse strateegia</i>	16
<i>Sotsiaalne innovatsioon</i>	17
<i>Euroopa Liidu tööhõive ja sotsiaalse solidaarsuse programm (Progress)</i>	17
<i>Tervishoiu prioriteedid, kehalise aktiivsuse edendamine ja rahastamine</i>	17
<i>Juurdepäätavuse ja liikuvuse edendamine</i>	18
<i>IKT edendamine aktiivsena vananemise heaks</i>	18
<i>Elukestva õppe soodustamine</i>	18
<i>Lõpetuseks</i>	19

Sissejuhatus

Aktiivsena vananemise ja põlvkondadevahelise solidaarsuse Euroopa aasta 2012 püüab julgustada sidusrühmi kõigil tasanditel seadma julgeid eesmärke ning rakendada meetmeid, mis aitaksid meie ühiskonnal tulla toime rahvastiku vananemisega, laiendades eakamate panust ühiskonna heaks ja aidates kaasa nende iseseisvusele.

See algatus on hästi ajastatud, sest 1940ndate lõpus ja 1950ndatel sündinud suured rahvastikurühmad hakkavad saama pensionialiseks. ELis toimuvad praegu demograafilised muutused tohutute sotsiaalsete, majanduslike, eelarveliste ja poliitiliste tagajärgedega.

Eriti tõusevad siin esile kaks suundumust. Esiteks väheneb perioodil 2005–2030 beebibuumiealiste pensionile jäädes tööealine elanikkond (15–64-aastased) 20,8 miljoni võrra. Sellel on hiiglaslik mõju ELi tööturule ja majanduskasvule ning samuti sotsiaalkaitse- ja tervishoiusüsteemidele, mis seisavad silmitsi laieneva lõhega kulutuste vajaduse ning maksulaekumistest saadavate tulude vahel.

Teiseks kasvab kiiresti eakate arv. Ajavahemikul 2010–2030 (1) on oodata üle 80-aastaste arvu 57,1% kasvu. See tähendab Euroopas lisaks 12,6 miljonit üle 80-aastast, millel on märkimisväärne mõju tervishoiu- ja hoolekandeteenustele.

Demograafiliste muutustega saab edukalt toime tulla positiivse lähenemisviisiga, keskendudes vanemate rahvastikurühmade potentsiaalile. Aktiivsena vananemise mõiste on sellise positiivse lähenemisviisi tuumaks ja see on põlvkondadevahelise solidaarsuse säilitamiseks vältimatu. Aktiivsena vananemisel on kolm põhilist tahku:

1. võimaldada naistel ja meestel kauem tööd teha, sest ületades struktuurseid tõkkeid (nt mitteametlike hoolekandjate jaoks toetuste puudumise) ja pakkudes sobivaid soodustusi, saab paljudel eakatel aidata aktiivselt tööturul edasi tegutseda, millel on süsteemseid ja ka isiklike eeliseid;
2. edendada kodanikuaktiivsust, luues soodsa keskkonna, kus saab rakendada eakamate naiste ja meeste panust ühiskonna heaks;
3. võimaldada naistel ja meestel säilitada head tervist ning elada vananedes iseseisvalt, käsitledes tervena vananemist osana elukulust, mis koos kohandatud eluruumide ja ümbruskonnaga võimaldavad eakatel võimalikult kaua oma kodus elada.

Euroopa suudab demograafiliste muutuste probleemidega toime tulla üksnes aktiivsena vananemise kaudu – sellest oleneb meie tulevane heaolu ja sotsiaalne ühtekuuluvus.

ELi **Euroopa 2020. aasta strateegia** eesmärk on saavutada arukas, jätkusuutlik ja kaasav majanduskasv kõrge

tööhõive- ja tootlikkuse määra ning sotsiaalse ühtekuuluvusega. Selles on EL seadnud 2020. aastaks viis konkreetset eesmärki, sh 20–64-aastaste 75% tööhõive määr ning vähemalt 20 miljoni võrra vähem vaesuses ja sotsiaalses tõrjutuses elavaid või sellest ohustatud inimesi (2).

Aktiivsena vananemine on Euroopa 2020. aasta strateegia oluline osa, mille edu oleneb paljuski sellest, kas eakad saavad anda oma maksimaalse panuse tööturul ja ka mujal. Eakatel peab olema võimalik jätkata aktiivset elu töötajate, tarbijate, hooldajate, vabatahtlike ja kodanikena.

Eurobaromeetri aktiivsena vananemise uuring

Eurobaromeetri 2012. aasta uuring näitas, et enamik eurooplasi (60%) ei tunnista kõrgema pensioniea vajadust. Tõrjuv hoiak on selgeim Rumeenias (87%), Lätis (86%) ja Slovakkias (83%). Ainult Taanis (58%), Madalmaades (55%), Iirimaa (53%), Ühendkuningriigis (51%) ja Austrias (49%) mõistab enamik küsitletutest ametliku pensioniea tõstmise vajadust.

Tõrjuv hoiak ei tähenda samas, et eurooplased pole valmis ega nõus kauem töötamist kaaluma. Umbes 61% toetab mõtet, et ka pärast pensioniea saabumist peaks olema lubatud tööd jätkata, ja 53% tõrjub kohustusliku pensioniea mõtet.

Aktiivsena vananemine on põlvkondadevahelise solidaarsuse alustala – Lissaboni lepingu 3. artiklis püstitatud ELi suur eesmärk. Selle järgi saavad eakad ise oma elu elada ja anda oma panuse ühiskonna heaks, võimaldades samas teha rohkem ära nende eakate heaks, kes sõltuvad enim teiste toest.

Aktiivsena vananemise ja põlvkondadevahelise solidaarsuse Euroopa aasta 2012 püüab hoogustada püstitatud eesmärkide (sh laiemas mõttes majanduslike ja sotsiaalsete eesmärkide) täitmist, tõstes teadlikkust nendes küsimustes, muutes suhtumist ja kaasates kõik ühiskonnakihid, et pakkuda eakatele paremaid võimalusi jääda aktiivseks ning osaleda ühiskonna elus täieõiguslike liikmetena kõrvuti nooremate põlvkondadega.

Euroopa Komisjon loodab, et selle aastaga võtavad liikmesriigid, kohalikud ja piirkondlikud omavalitsused, sotsiaalpartnerid ning kodanikuühiskonna organisatsioonid uusi meetmeid ja kohustusi aktiivsena vananemise edendamiseks ja seega põlvkondadevahelise solidaarsuse tugevdamiseks. Neil kõigil on oma roll ja seda aastat võiks kasutada kaalumiseks, mida saab veel teha aktiivsena vananemise edendamiseks.

(1) Eurostati baasstsenaarium.

(2) Muud eesmärgid on seotud hariduse, kliimamuutuse ja energeetika ning teadus- ja arendustegevuse investeringutega. http://ec.europa.eu/europe2020/reaching-the-goals/targets/index_et.htm

See puudutab ka ELi, millel on vaid piiratud pädevus paljudes aktiivsena vananemise küsimustes, kuid mis saab siiski anda märgatava panuse liikmesriikide meetmete toetuseks. Käesolevas brošüüris kirjeldatakse ELi tegevust aktiivsena vananemise edendamisel, sh vahendeid, mis võivad seda poliitikat toetada:

- Euroopa Liidu õigusaktid;
- ELi rahalised vahendid struktuuri- ja ühtekuuluvusfondide kaudu;

- Euroopa teadus- ja innovatsioonialgatused;
- arvukad ELi strateegiad, programmid, menetlused ja algatused liikmesriikide ning piirkondade vahel kogemuste vahetamise edendamiseks.

Käesolevas brošüüris käsitletakse ELi tasandil olemasolevaid meetmeid, kuid puudutatakse ka muid, esialgu arutlusfaasis olevaid, nt kavandatavaid õigusakte ja programmide rahastamissetpanekuid eelarvetsükliks 2014–2020.

1. Aktiivsena vananemine ELi põhieesmärkide ja -väärtuste valguses

ELi tähelepanu aktiivsena vananemise küsimustele põhineb ELi aluslepingutes määratletud põhiväärtustel. 2009. aasta **Lissaboni lepingus** kinnitati, et „Liit rajaneb inimväärikuse, vabaduse, võrdsuse põhiväärtustel; liidu aluseks on demokraatia, õigusriigi ning inimõiguste austamise põhimõte ⁽³⁾ [---]. Liit võitleb sotsiaalse tõrjutuse ja diskrimineerimise vastu ning edendab sotsiaalset õiglust ja kaitset, meeste ja naiste võrdõiguslikkust [ja] põlvkondade solidaarsust.“ ⁽⁴⁾

Neid väärtusi on kõige jõulisemalt ja selgemalt väljendatud **Euroopa Liidu põhiõiguste hartas**, mis on õiguslikult siduv mis tahes ELi organitele ning kehtib ka liikmesriikides ELi õigusaktide kohaldamisel. Harta selles võrdsust käsitlevas peatükis on kaks artiklit (vt tekstikasti), milles on selgelt näha seost aktiivsena vananemise teemaga.

Hartas viidatakse ka muudele õigustele, mis on seotud aktiivsena vananemise eesmärkidega, nt sooline võrdõiguslikkus, sotsiaalkindlustus, tervishoid ja haridus.

EL on allkirjastanud **ÜRO puuetega inimeste õiguste konventsiooni** individuaalse autonoomia, mittediskrimineerimise, ühiskonnaelus täieliku ja tõhusa osalemise ning kaasatuse, võrdsete võimaluste ja juurdepääsetavuse kohta. Need on aktiivsena vananemise põhiprobleemid paljudele, kellel on tekkinud puue.

Lisaks kohustab Euroopa Liidu lepingu artikli 6 lõige 2 ELi ühinema (Euroopa Nõukogu) **Euroopa inimõiguste ja põhi-vabaduste konventsiooniga**, millega rajatakse Euroopa Inimõiguste Kohus.

Euroopa Komisjon rajas **e-õiguskeskkonna portaali**, et aidata inimestel mõista nende vahenditega saavutatud õigusi ja nende jõustamist.

Aktiivsena vananemine ELi põhiõiguste hartas

Artikli 21 punkt i – diskrimineerimiskeeld

Keelatud on igasugune diskrimineerimine, [---] sealhulgas puuete ja vanuse [---] tõttu.

Artikkel 25 – eakate õigused

Liit tunnustab ja austab eakate õigust elada inimväärselt ja iseseisvat elu ning osaleda sotsiaal- ja kultuurielus.

⁽³⁾ Euroopa Liidu aluslepingu konsolideeritud versiooni artikkel 2.

⁽⁴⁾ *Ibid.*, artikkel 3.

2. Aktiivsena vananemist toetavad ELi õigusaktid

Kuigi aktiivsena vananemise kõige olulisemad osad kuuluvad liikmesriikide vastutusalasse, on mitmes põhiküsimuses ka ELi õigusaktidel oma roll. Selliseid õigusakte saab vastu võtta ainult küsimustes, mis on aluslepingute valguses ELi pädevuses.

Diskrimineerimiskeeld

Direktiiv on ELi õigusakt, mis nõuab, et liikmesriigid kehtestaksid õigusnormid teatud tulemuse saavutamiseks selle konkreetset vormi või rakendusviise ette kirjutamata.

Lepingutes määratletud põhiväärtuste rakendamiseks on vaja tegeleda erinevatel alustel (sh vanuse ja puuete tõttu) diskrimineerimisega. Vanuse tõttu diskrimineerimine ähvardab üksikisiku võimet täielikult tööturul ja laiemas mõttes ühiskonnaelus osaleda. Diskrimineerimine õhustab ka ühiskonna tööhõive eesmärkide täitmist ning demograafiliste muutuste probleemide lahendamist.

Võitlus tööturul vanuse tõttu diskrimineerimisega on põhiline tööelus aktiivsena vananemise saavutamiseks. Kuigi eakamaid töötajaid palutakse ja julgustatakse kauem töötama, on kõige tähtsam, et neile leiduks tööpakumisi. Vanuse tõttu diskrimineerimine piirab ebaõiglaselt vanematele töötajatele saada-olevate pakumiste hulka.

2000. aastal võttis EL vastu **nõukogu direktiivi 2000/78/EÜ**, milles kehtestatakse üldine raamistik võitlusele diskrimineerimisega usutunnistuse või veendumuste, puude, vanuse või seksuaalse sättumuse tõttu töö saamisel ja kutsealale pääsemisel. Liikmesriigid peavad keelama inimeste ebavõrdse kohtlemise, sh vanuse ja puuete tõttu töö saamisel, kutsealale pääsemisel ja füüsilisest isikust ettevõtjaks hakkamisel, sh valikukriteeriumide, ametialase edutamise, täiendkurseõppe saamise, tööttingimuste ja organisatsioonidesse kuulumise osas.

Liikmesriigid on kohustatud kehtestama siseriiklikud õigusnormid, mis keelavad otsese ja kaudse diskrimineerimise, ahistamise ja tagakiusamise vanuse tõttu. Vanuse tõttu erinev kohtlemine on lubatud ainult juhul, kui sellel on tööturgu hõlmav õigustatud eesmärk ning kui selle eesmärgi saavutamise vahendid on asjakohased ja vajalikud.

Kõik liikmesriigid on võtnud selle diskrimineerimiskeelu põhimõtte üle oma siseriiklikesse õigusaktidesse. Euroopa Komisjon on seda protsessi jälginud ning vajadusel alustanud rikkumismenetlusi liikmesriikide vastu, kes ei ole direktiivi põhimõtteid rahuldavalt rakendanud.

Seoses Euroopa aastaga 2012 avaldas võrdõiguslikkusega tegelevate asutuste võrgustik Equinet (European Network of Equality Bodies) septembris 2011 aruande **Võitlus vanuselise ja muu diskrimineerimisega**, mis põhineb võrdõiguslikkusega tegelevate asutuste vanusega seotud tegevuse uuringul.

Euroopa Kohus on kinnitanud, et vanuse tõttu diskrimineerimise keeld on ELi õiguse üldine põhimõte, kuna see väljendab

võrdse kohtlemise üldpõhimõtet⁽⁵⁾. Täpsemat teavet Euroopa Kohtu tõlgenduste kohta põhiküsimustes (nt pensioniea ja tööle pääsemise ea kohta) leiab advokaat Robin Alleni ettekandest Euroopa Kohtu pretsedendiõiguse arengust vanuselise diskrimineerimise alal⁽⁶⁾.

Õigusaktide eelnõud

Diskrimineerimiskeeld toodetele ja teenustele juurdepääsul

Euroopa Komisjon esitas vanuselise (muu hulgas) diskrimineerimise vastase direktiivi ettepaneku, mis puudutab juurdepääsu toodetele ja teenustele, sotsiaalkindlustusele ja haridusele.

See täiendaks ELi õigusraamistikku vanuse põhjal võrdse kohtlemise osas. Eelnõu on praegu nõukogus arutamisel.

Juurdepääsetavus

Euroopa Komisjon kaalub uue **Euroopa juurdepääsetavuse akti** koostamist, et parandada toodete ja teenuste kättesaadavust tarbijatele.

Akt keskenduks potentsiaalselt ohustatud tarbijatele, nt puuetega inimestele ja eakatele. Avalik arutelu lõppes veebruaris 2012.

Soolist võrdõiguslikkust käsitlevad õigusaktid

Naiste ja meeste võrdõiguslikkus on Euroopa Liidu põhiväärtusi selle loomisest alates ning selle edendamine on üks aluslepingutes nimetatud ülesandeid. Euroopa Liidu põhiõiguste harta artiklis 23 on kirjas: „Naiste ja meeste võrdõiguslikkus tuleb tagada kõikides valdkondades, kaasa arvatud tööhõive, töö ja palk.“

EL on vastu võtnud mitu **soolist võrdõiguslikkust käsitlevat direktiivi**, mis aitavad kaasa aktiivsena vananemise eesmärkide saavutamisele. Seda just tänu tegelemisele soolise ebavõrdsuse põhiküsimustega, mis piiravad tööhõivet ja elukestva õppe võimalusi. Selline ebavõrdsus põhjustab eakamate naiste madalamaid pensionituluseid ja suuremat vaesusriski vanaduses.

Konkreetset puudutavad aktiivsena vananemist järgmised soolise võrdõiguslikkusega seotud direktiivid.

- Meeste ja naiste võrdsete võimaluste ja võrdse kohtlemise põhimõtte rakendamine tööhõive ja elukutse küsimustes (**2006/54/EÜ**). Ümbersõnastatud direktiivi on kogutud järgmised varem kohaldatud direktiivid:

⁽⁵⁾ Vt Euroopa Kohtu lahendeid: C-144/04: *Mangold* (2005) ja C-555/07: *Seda Küçükdeveci* (2010).

⁽⁶⁾ <http://www.cloisters.com/news-pdf-downloads/robin-allen-qc-evolution-of-ecj-case-law-march-2011.pdf>

- võrdne tasustamine (75/117/EMÜ);
- võrdne kohtlemine seoses töö saamise, kutseõppe ja edutamise ning töötingimustega (76/207/EMÜ, mida on muudetud direktiiviga 2002/73/EÜ);
- kutsealased sotsiaalkindlustusskeemid (86/378/EMÜ, mida on muudetud direktiiviga 96/97/EEÜ).
- Meeste ja naiste võrdse kohtlemise põhimõtte järkjärguline rakendamine sotsiaalkindlustuse valdkonnas (79/7/EMÜ).
- Füüsilisest isikust ettevõtjatena tegutsevate meeste ja naiste võrdse kohtlemise põhimõtte kohaldamine (2010/41/EL). Sellega tunnistatakse 5. augustist 2012 kehtetuks varasem direktiiv (86/613/EMÜ).
- Meeste ja naiste võrdse kohtlemise põhimõtte rakendamine seoses kaupade ja teenuste kättesaadavuse ja pakumise (2004/113/EÜ).

Neid direktiive täiendavad muud, mitteseadusandlikud meetmed seoses ELi naiste ja meeste võrdõiguslikkuse strateegiaga 2010–2015 (vt lk 16) ja rahastamisega ELi tööhõive ja solidaarsuse programmi Progress raames (lk 17).

Tööohutus ja tervishoid

Tööohutus ja tervishoid on äärmiselt tähtsad töölaste õnnetuste ja tööga seotud haiguste ennetamisel. Töötajate tervise ja turvalisuse tagamine kogu tööalase karjääri jooksul on jätkusuutliku tööelu ning pärast pensionile jäämist aktiivsena ja tervena vananemise eeltingimus. See on tähtis osa mitmekülgsetest meetmetest eesmärgiga võimaldada ja julgustada inimesi kauem tööle jääma, toetades seega pensionisüsteemide jätkusuutlikkust.

EL on võtnud vastu terve rea **töetervishoiu ja tööohutuse direktiive**, milles sätestatakse kutsealaste riskide ennetamise ja kaitse üldnõuded töökohal. Liikmesriigid peavad tagama siseriiklike õigusaktide vastavuse nendele direktiividele ning nende tõhusa kohaldamise.

Euroopa Komisjon toetab liikmesriikide pingutusi üleeuroopaliste kampaaniate ja teavitusalgatustega praegu hindamisel oleva mitmeaastase töetervishoiu ja tööohutuse strateegia (2007–2012) raames. Selle strateegia juhiks on **Euroopa Tööohutuse ja Töetervishoiu Agentuur (EU-OSHA)**.

Sotsiaalkindlustus ja vaba liikumine

Aktiivsena vananemiseks on samuti vaja, et ELi kodanikele oleks tagatud õigus sotsiaalkindlustusele kõikjal ELi piires. EL on kokku leppinud meetmetes, mis aitavad kaitsta geograafiliselt liikuvate või liikunud inimeste juurdepääsu sotsiaalkindlustuse ja -kaitse süsteemidele, mis võimaldavad eakamatel ühiskonnaelus osaleda ja iseseisvalt elada.

Sotsiaaldialog ja aktiivsena vananemine

Euroopa Komisjon toetab kahepoolset sotsiaaldialogi ettevõtlusorganisatsioonide ja ametiühingute vahel koos kolmepoolses dialoogis osalemisega. Selle tulemusel on sõlmitud **raamkokkuleppeid**, millest mõned on leidnud tee Euroopa õigusaktidesse. Need on tihedalt seotud aktiivsena vananemisega tööturul, nt järgmised:

- vanemapuhkus;
- osalise tööajaga töötamine;
- tähtajaline töö;
- kaugtöö;
- ajutiste töötajate töötingimused.

On arutatud vanemapuhkuse laiendamist ülalpidaja puhkuseks (hooldades mis tahes ülalpeetavat pereliiget) ning lastehoiu eesmärkide ja sätete laiendamist nii, et need kataksid kõigi ülalpeetavate hooldamisteenuseid.

Euroopa määrus sotsiaalkindlustussüsteemide kooskõlastamise kohta (EÜ) nr 883/2004 tagab, et kodanikud saaksid koguda sotsiaalkindlustusõigusi ka siis, kui need kuulusid tööelu jooksul erinevate jurisdiktsioonide alla, ning neile on tagatud riiklikud pensionid ja sotsiaalkaitse kogu ELi piires.

Piiriüleselt liikuvate inimeste tööandjapensioniskeemide (teise samba) pensioniõigused ei ole veel sel moel ELi õigusaktidega tagatud. 29. juuni 1998. aasta direktiiv 98/49/EÜ tagab, et piiriüleselt liikuvad inimesed saavad kasutada oma tööandjapensionioigusi kogu ELi piires ja neid ei kohelda ebasoodsamalt kui oma riigi piires töökoha vahetanuid, aga veel pole vastu võetud **õigusakte, mis tagaksid töötajate liikuvuse korral tagatud pensioniõiguste omandamise ja säilitamise** pärast tööandjapensioniskeemist lahkumist.

Tööandjapensionioigused (mitte ainult piiriüleselt liikuvate töötajate) on kaitstud kahe Euroopa direktiiviga. Üks neist puudutab tööandjapensionikogumisasutusi (2003/41/EÜ), sätestades piiriülese järelevalve ja tööandjapensionisüsteemide eeskirjad siseturul. Teine direktiiv puudutab töötajate kaitset tööandja maksejõuetuse korral (2008/94/EÜ) ning nõuab liikmesriikidelt meetmete rakendamist tööandjapensionioiguse kaitseks.

Tervishoiuteenuste kättesaadavus on eakamatele eriti tähtis. Sotsiaalkindlustusalaste õigusaktide koordineerimise eeskiri ((EÜ) nr 883/2004) näeb piiriüleselt liikuvatele inimestele ette riikliku ravikindlustuse ja tervishoiusüsteemi võrdse kättesaadavuse. Lisaks kaitseb direktiiv patsiendiõiguste kohaldamise kohta piiriüleles tervishoius (2011/24/EÜ) patsientide õigust saada kogu vajalikku teavet tervishoiuteenuste saamise kohta teises ELi liikmesriigis.

3. Euroopa struktuuri- ja ühtekuuluvusfondide toetus aktiivsena vananemisele

ELi eelarvest kasutatakse suurt osa selleks, et toetada liikmesriike nende pingutustes luua töökohti, edendada majandusarengut ning saavutada kogu Euroopa Liidu sotsiaalne, majanduslik ja territoriaalne ühtekuuluvus. Aktiivse ja tervena vananemisel on keskne roll kõigi nende üldeesmärkide saavutamisel ning seetõttu on see ka rahastusprogrammides ja projektides selgelt esil.

Euroopa Sotsiaalfond (ESF)

75 miljardi eurose eelarvega (programmiperioodil 2007–2013) Euroopa Sotsiaalfond aitab luua rohkem ja paremaid töökohti, rahastades algatusi, mis aitavad inimestel kogu Euroopas, aga esmajoones vähem jõukates riikides, oma oskusi lihvida ja tööväljavaateid parandada. Euroopa Komisjon kinnitab rahastamise prioriteedid, kuid ei osale otseselt projektide valimisel, mille haldamine toimub ESFi korraldusasutuste kaudu konkreetsetes riikides.

ESF on Euroopas töövaldkonnas aktiivsena vananemise edendamiseks seotud innovatsiooni, katsetuste ja edusammude põhirahastaja. Selle kaudu on juba rahastatud mitmesuguste asutuste algatusi anda eakamatele töötajatele koolitust ja ümberõpet, kohandada ettevõtteid eakamate töötajate tööle-rakendamisele ning võidelda vanuselise diskrimineerimisega tööturul ja töökohtadel.

ESF on rahastanud kohalikke ja piirkondlikke projekte, millega on proovitud uusi loominguilisi lahendusi aktiivsena vananemise võimaldamiseks töökohtadel, ning loonud riikidevahelisi võrgustikke, mis edendavad heade ideede ja teabe vahetust.

Oktoobris 2011 esitas komisjon ühtekuuluvuspoliitika (sh ESFi) edaspidiste eeskirjade ettepaneku. Ettepanekus nähakse ette ESFi rahastamismahu kasvu 84 miljardi euroni programmiperioodil 2014–2020. Ettepaneku kohaselt on aktiivse ja tervena vananemise edendamine uuel perioodil üks investeringute prioriteete.

Euroopa Regionaalarengu Fond (ERF)

ERFi eelarve programmiperioodil 2007–2013 on 201 miljardit eurot Euroopa piirkondade üldise majandusliku ja sotsiaalse arengu edendamiseks, piirkondlike erinevuste vähendamiseks (eriti just kõige ebasoodsamate piirkondade toetamisega) ning avalike teenuste võrdse kättesaadavuse edendamiseks. ERF suunab märkimisväärseid vahendeid sotsiaal- ja tervishoiutaristu ning -teenuste arendamiseks, et reageerida riiklikul ja piirkondlikul tasandil ühiskondliku vananemise probleemidele, sh sotsiaal- ja tervishoiusüsteemide muutmise teel.

Võrgustik ESFi rolli tõhustamiseks aktiivsena vananemise edendamisel

ESF-AGE võrgustik koosneb 14 liikmesriigi ja piirkonna omavalitsustest. Heade tavade ja teabe koondamise ja jagamise teel määratletakse, kontrollitakse ning levitatakse suuniseid ja muid vahendeid, mis aitavad uuel programmiperioodil poliitikaloojatel ja muudel sidusrühmadel ette valmistada, arendada ning rakendada vanusepõhise juhtimise strateegiaid.

Euroopa territoriaalse koostöö osas toetatakse aktiivse ja tervena vananemise küsimustega tegelevaid projekte Interreg IVC allprogrammi ja programmi Urbact raames.

ERFi ja osalevate liikmesriikide poolt ühiselt rahastatavad kaks allprogrammi pakuvad toetust just sellistele piirkondliku arengu algatustele, mis on seotud aktiivse ja tervena vananemise eesmärgiga.

Interreg IV linnades vananemist käsitlev projekt Q-ageing (Quality ageing in an urban environment ehk kvaliteetne vananemine linnakeskkonnas) hõlmab **ühetsat linna ja organisatsiooni**, kes jagavad teavet ja ideid avalike teenuste ning linnakeskkonna parandamisest vananeva rahvastiku vajaduste täitmiseks.

Allprogrammi **Interreg IVC** rahastatavad algatused toetavad eakate ettevõtet, põlvkondadevahelist äriinnovatsiooni, tervishoiu tehnoloogiat, iseseisvat elamist ja linnu kõigile vanuserühmadele. Need projektid on osa üldisest suundumusest toetada heade tavade, uute ideede ja strateegiliste kavade vahetust piirkondade vahel, et tagada paremate poliitiliste otsuste vastuvõtmine tööhõive ja majanduskasvu parandamiseks.

Urban II allprogramm **Urbact II** on rahastanud linnade võrgustike püüdlusi leida lahendusi suurematele majanduslikele, keskkonna ja sotsiaalvaldkonnaga seotud probleemidele linnades, eriti aga rahvastiku vananemisele. Rahastatud võrgustikes on uuritud võimalusi võidelda linnades eakamate töötajate tööle saamise tõketega, käsitletud juurdepääsetavuse ja turvalisuse probleeme linnades ning tõhusaid strateegiaid noorte põlvkonna positiivse potentsiaali edendamiseks.

Läänemere piirkonna programm tugevdab ERFi investeringute kaudu jätkusuutlikku, konkurentsivõimelist ja territoriaalselt integreeritud piiriülest lähenemisviisi. Vananemine on üks teemadest, mida see programm püüab käsitleda.

Näide: Urbact II vastastikuse õppe projekt

ActiveAge oli piirkondadevaheline koostööprojekt üheksa Euroopa linna vastastikuse õppimise edendamiseks eesmärgiga koostada ühine metoodika, leida häid tavadid ja parandada linnade võimet demograafiliste muutustega toime tulla. Põhilised teemad olid vananemine ja majandus (vaadeldes just pikema tööea saavutamise eeltingimusi), hooldus ja kaasatus, käsitledes tegevustes kodanikuaktiivsust ja sobivate elamispiindade kättesaadavust.

Läänemere piirkonna vananemisteemaline koostöö: Best Agers

Algatus **Best Agers** (Parimad vananejad) on suunatud üle 55-aastastele. Selle eesmärk on edendada põlvkondadevahelist innovatsiooni ja aidata „parimatel vananejatel“ teha koostööd noorematega ettevõtluse ja oskuste arendamisel, uute ideede loomisel ning teadmiste ja kogemuste jagamisel.

Komisjon soovib 2014–2020 mitmeaastase finantsraamistiku ettepanekus eraldada 376 miljardit eurot ühtekuuluvuspoliitika vahenditele. Selle ettepaneku kohaselt saaks ERF laiematest struktuurifondidest kuni 183 miljardit eurot. Investeeringuprioriteedid peegeldavad ja peaksid aitama rakendada Euroopa 2020. aasta strateegia põhieesmärke ja algatusi, sidudes need ka aktiivsena vananemise sihtidega tööhõive, ühiskonnaelus osalemise ning terve ja iseseisvana elamise teemadel.

Ühtekuuluvusfond

Ühtekuuluvusfond on ELi rahastamisvahend vähim ja enim arenenud liikmesriikide lähenemiseesmärgi saavutamiseks, mille abil püütakse vähendada majanduslikke ja sotsiaalseid erinevusi ning stabiliseerida liikmesriikide majandusi. Fondi 69,6 miljardi eurone eelarve perioodil 2007–2013 on suunatud üksnes vaesematele liikmesriikidele, mille rahvamajanduse kogutulu elaniku kohta on alla 90% ühenduse keskmisest.

Fond annab märkimisväärset toetust keskkonnakaitse ja transporditaristu projektidele nendes riikides. Juurdepääsetavate transpordisüsteemide arendamisega saab fond aidata kaasa aktiivsele vananemisele. Lisaks on avaliku sektori reformi sotsiaal- ja tervishoiu valdkonnas rõhuasetusega vananemise teemale nimetatud 2013. aasta järgse ühtekuuluvuspoliitika põhieesmärgiks.

Maaelu Arengu Euroopa Põllumajandusfond (EAFRD)

EAFRD on suurim ELi finantsinstrument maaelu arengu toetamiseks, mille eelarve programmiperioodil 2007–2013 on 96 miljardit eurot. See toetab põllumajandus- ja metsandussektori konkurentsivõime tõstmist, maamajanduse mitmekesistamist, maapiirkondade keskkonnatingimuste ja atraktiivsuse ning sealse elukvaliteedi parandamist.

EAFRD rahastab märkimisväärses mahus projekte, mis toetavad sotsiaalteenuste ja sotsiaalse taristu arendamist maapiirkondade vananeva elanikkonna heaks. Demograafilised muutused puudutavad eriti tugevalt paljusid maapiirkondi, sest noored lahkuvad töökohtade ja hariduse otsinguil mujale, jättes maha kiirelt vananeva elanikkonna.

Võitlus eakate isoleeritusega maapiirkondades

Village Meeting Point on üks EAFRD rahastatud projektidest. Selles rajati Taanis Idestrupi külas seni isoleeritult elanud eakatele kohtumiskoht arvuti kasutamise võimaluste ja koolitustega, seal on ka spordisaal, kohvik ja väike pood, mis aitavad tublisti kaasa aktiivsena vananemisele.

Mitmesuguste aktiivsena vananemist edendavate EAFRD toetuskõlblike tegevuste hulka kuulub teadmiste ja inimpotentsiaali arendamine kutseõppe ning nõustamisteenuste abil, oma tegevusalade mitmekesistamine mittepõllumajanduslike tegevustega ja kohalike teenuste edendamine maapiirkondades (⁷).

Maaelu arengu programmid toetavad ka Leaderi lähenemisviisil põhinevaid projekte. Selle lähenemisviisiga saavad kohalikud partnerlused kavandada konkreetsete kohalike probleemidega (nt vananev elanikkond, töökohtade puudumine või eakamatele suunatud avalike teenuste nappus) seotud projekte.

Komisjoni ettepanekus EAFRD kaudu maaelu arengu toetamiseks programmiperioodil 2014–2020 (KOM(2011) 627) nähakse ette võimalikud meetmed maapiirkondade vananevale elanikkonnale, nt teadmussiiire ja teavitustegevused, nõustamisteenused, põhiteenused ja külade uuenemine, talude ja ettevõtete arendamine ning konkreetsete kohalike arengustrateegiatega koostamine ja toetamine, mis tegelevad maapiirkondades aktiivsena vananemisega Leaderi lähenemisviisi alusel.

(⁷) EAFRD praktikas kasutamise kohta leidub teavet RDP-projektide andmebaasis: http://enrd.ec.europa.eu/policy-in-action/rdp_view/en/view_projects_en.cfm

4. Teadus ja innovatsioon

ELil on suur roll teadustöö ja innovatsiooni toetamisel ning koordineerimisel, sh aktiivse ja tervena vananemise valdkonnas. Põhiline finantsinstrument on seitsmes raamprogramm, kuid teadustöö ja innovatsiooni rahastamiseks leidub ka muid allikaid. Lisaks edendab EL partnerlusi, mis võivad areneda sünergiliselt tänu ressursside kogumisele ja teadustöö paremale koordineerimisele.

Teadusuuringute ja tehnoloogia arenduse seitsmes raamprogramm (7RP)

7RP kogueelarve perioodil 2007–2013 on 50,5 miljardit eurot ja selle kaudu kaasrahastatakse rahvusvahelisi uurimistöid, tehnoloogia arendamist ja näidisprojekte, mis pakuvad lahendusi Euroopa ees seisvatele probleemidele ülemaailmse teaduspõhise majanduse tingimustes.

Programm on ühine raamistik ELi teaduslikele (sh demograafilistele muutustele lahendusi otsivatele) algatustele. Oma arvukate uurimissuundade⁽⁹⁾ kaudu on programmi raames rahastatud projekte, mis hõlmavad aktiivse ja tervena vananemisega seoses muljet avaldavalt laia teadusharude, teemade ja vahendite ringi, sealhulgas:

- vananemise alusuuringud, vananemise ja pikaajalise mehhanismid;
- tehnoloogilised uuendused eakamate kodanike iseseisva elu toeks;
- e-kaasatus ja e-tervishoid;
- paremini kättesaadav ühistransport;
- IKT-lahendused pikema tööea saavutamiseks;
- eaka elanikkonna hulgas levinumate haiguste uute ravi viiside uuringud;
- rahvatervis ja sotsiaalteadused.

ELi rahastatavaid projekte on kirjeldatud ühenduse teadus- ja arendustegevuse teabeteenistuse **CORDIS** veebisaidil.

Multilinks (7RP – koostöö – sotsiaal- ja majandusteadused)

Multilinks uuris demograafiliste muutuste tegelikku olukorda, põlvkondadevahelist solidaarsust, heaolu ja sotsiaalset integratsiooni kui alust paremate poliitiliste otsuste tegemiseks ning kõigi vanuserühmade sotsiaalse tõrjutuse riski vältimiseks.

ELi järgmise teadusuuringute ja innovatsiooni raamprogrammi **Horisont 2020** eelarveks saab komisjoni ettepanekul 80 miljardit eurot (perioodil 2014–2020) ja see keskendub Euroopa 2020 põhialgatuse **Innovaatiline liit** rakendamisele eesmärgiga viia innovaatilised ideed praktikasse ühiskonna ees seisvate põhiprobleemide (nt aktiivsena vananemise) lahendamiseks ning tööhõivet ja majanduskasvu edendavate konkurentsieeliste

saamiseks. Sellega kaasneb rida meetmeid **Euroopa teadusruumi** täiendavaks arendamiseks. Vananemist käsitlevate teadusuuringute jaoks koostatakse üldstrateegilised tegevuskavad.

Ühtekuuluvuspoliitika teaduse ja innovatsiooni toetuseks

ELi ühtekuuluvuspoliitika tähelepanu on tugevalt keskendunud innovatsioonile, mida nõuavad ühenduse ühtekuuluvuspoliitika strateegilised suunised programmiperioodil 2007–2013. Suunistes rõhutatakse, et säästva arengu ja konkurentsivõime tugevdamiseks on põhiline koondada ressursid teadustööle ja innovatsioonile (tehnoloogiaarendusele ja innovaatikale), ettevõtlusele, info- ja sidetehnoloogiale ning töötajate kohanemisvõimele.

Innovaatikameetmeid leidub enamikus 455 tegevuskavast prognoositava investeeringute mahuga 86 miljardit eurot (millest umbes 7 miljardit eurot tuleb ERFist ja 14 miljardit eurot ESFist). Ühtekuuluvuspoliitikal on koos selle mitmetasandilist juhtimispõhimõtet sisaldava kujundus- ja elluviimissüsteemiga ainulaadne võimalus läheneda innovatsioonile süsteemselt, nii et see hõlmaks kõiki piirkondi.

Konkurentsivõime ja uuendustegevuse raamprogramm (CIP)

3621 miljoni eurose eelarvega (programmiperioodil 2007–2013) **CIP** toetab innovaatikategevusi, sh ökoinnovatsiooni ja IKT-lahenduste paremat kasutamist, eriti VKEdes, kellel on sageli raskusi selliseks tegevuseks rahastamise leidmisega.

CIP on aidanud VKEdel arendada innovaatilisi tegevusalasid, mis reageerivad demograafiliste muutuste probleemidele ja võimalustele ning pakuvad lahendusi aktiivsena vananemiseks.

CIPil on kolm allprogrammi, mis on kõik seotud terve ja aktiivsena vananemise eesmärkidega.

1. Ettevõtluse ja uuendustegevuse programmi (**EIP**) kaudu saab rahastada innovaatilisi tavasid vanemate töötajate töökohtade ja vanematele tarbijatele innovaatiliste toodete pakkumise alal.
2. Info- ja kommunikatsioonitehnoloogia poliitika toetusprogramm (**ICT-PSP**) hoogustab IKT-põhiste teenuste laialdasemat kasutuselevõttu, sh tervishoiu, vananemise ja kaasatuse alal.
3. Programm „Arukas energeetika – Euroopa“ (**IEE**) tegeleb liikuvuse rohelise tehnoloogia küsimustega, mis võivad samuti vähendada takistusi aktiivsena vananemise eest.

Komisjon teeb ettepaneku luua uus ettevõtjate ja VKEde konkurentsivõime programm (**COSME**), mille eelarve perioodil 2014–2020 oleks 2,5 miljardit eurot. See programm hõlmaks üksnes **CIP** konkurentsivõime osa. CIP innovatsiooni osa kantaks üle programmi Horisont 2020.

⁽⁹⁾ Vt „Seitsmenda raamprogrammi kokkuvõte“, http://ec.europa.eu/research/fp7/index_en.cfm?pg=understanding

InCasa (ICT-PSP)

InCasa on loonud IKT-põhise süsteemi, milles kasutaja-keskne tervise ja keskkonna seiresüsteem on ühendatud spetsiaalse teenustevõrguga, et kaitsta pöduraid eakaid ja aidata neil kauem edukalt oma kodus elada.

Aeneas (IEE)

Aenease eesmärk on saada Euroopa esimeseks projektiks energiatõhusa liikuvuse saavutamisel vananevas ühiskonnas. See on saavutanud edusamme pakkumise ja nõudluse osas eakate liikuvuse edendamisel linnades.

Teadusuuringute ühine kavandamine

Avalike teadusasutuste ning avalike ja erasektori teaduspartnerluste kaudu teadusuuringute ühine kavandamine hakkab saama aina tähtsamaks vahendiks Euroopa demograafiliste muutuste probleemidega tegelemisel. Sellise vabatahtliku lähenemisviisiga püütakse vältida teadustööde dubleerimist erinevate riikide tasemel ja erinevat tüüpi teadusasutuste vahel.

Intelligentset elukeskkonda käsitleva ühisprogrammi **Ambient Assisted Living Joint Programme** (AAL) eesmärk on parandada eakate elukvaliteeti. See rahastab intelligentsete toodete kasutamise ja kaugteenuste pakkumise projekte, sh hooldusteenuseid vanemate inimeste elu parandamiseks kodus, töökohal ja ühiskonnas üldiselt. Programmi kogueelarve on umbes 700 miljonit eurot (perioodil 2008–2013), mille allikaks on enam-vähem võrdselt (riiklikud ja ELi) avalikud asutused ning erasektor.

ALIAS (AALi ühisprogramm)

ALIAS on töötanud välja mobiilse robotsüsteemi, mis suhtleb interaktiivselt eakate kasutajatega ja pakub abi igapäevastes toimetustes, edendades tervena vananemist ja iseseisvat elu.

EL on koos liikmesriikidega käivitanud kaks **ühise kavandamise algatust** aktiivse ja tervena vananemise hõlbustamiseks. Ühise kavandamise algatused tagavad parema koordineerimise ja koostöö Euroopa ja riiklike teadusprogrammide vahel, nähes ette ka ühisalgatuste võimaluse.

Ühise kavandamise algatus „**Rohkem aastaid, parem elu**“ tegeleb demograafiliste muutuste eriomaste probleemide ja võimalustega, arendades uusi, edasiste teadusuuringute, innovatsiooni ja poliitikaloo aluseks olevaid multidistsiplinaarseid teadmisi.

Neurodegeneratiivsete haiguste teadusliku uurimise ühise kavandamise algatuse lõppeesmärk on leida ravimeetodeid neurodegeneratiivsetele haigustele, eriti Alzheimeri tõvele.

Koostöö kaudu püütakse haigust paremini tundma õppida ja töötada välja vahendid, mis võimaldaksid seda varakult diagnoosida ja ravida, sh rajada abistruktuure patsientidele ja nende peredele.

PharmaCog (IMI)

PharmaCog on üleeuroopaline asjatundjate partnerlus (tavalise konkureerimise asemel) koostööks kvaliteetse ravi leidmisel Alzheimeri tõvele.

Täiendavat rahastamist Alzheimeri tõve teaduslikele uurin-
gutele pakutakse ka **innovatiivsete ravimite algatuse** (IMI) kaudu. See on 2 miljardi eurone riikliku ja erasektori partnerlus Euroopa Komisjoni (7RP) ning Euroopa Farmaatsiatööstuse ja Farmaatsiaassotsiatsioonide Föderatsiooni (EFPIA) vahel ohutumate ja tõhusamate ravimite jaoks vahendite ning meetodika väljatöötamise toetamiseks.

Euroopa innovatsioonipartnerlus aktiivse ja tervena vananemise heaks

Aktiivse ja tervena vananemist käsitlev Euroopa innovatsioonipartnerluse pilootprogramm on ambitsioonikas uus algatus teadustöö ja innovatsiooni kiirendamiseks terve ning aktiivse vananemise heaks. Algatuse eesmärk on pikendada keskmist täisväärtuslikku eluperioodi 2020. aastaks kahe aasta võrra. See tähendaks kolmekordset kasu: paraneks eakate tervislik seisund ja elukvaliteet, sotsiaal- ja tervishoiusüsteemide jätkusuutlikkus ning innovaatiliste toodete kaudu lisanduks uusi äri võimalusi ja töökohti.

Algatus püüab hõlbustada kõigi sidusrühmade kaasatust, ületades praktilise innovatsiooni realiseerimise takistusi järgmistes valdkondades:

1. ennetus, söeluuringud ja varane diagnoosimine;
2. hooldus ja ravimine;
3. eakate aktiivne ja iseseisev elu.

Praktikas püüab partnerlus koondada ressursse ja erialateadmisi, ületada vajakajäämisi teadmistes, kiirendada innovatsiooni ning hõlbustada uute toodete ja teenuste arvukuse tõstmist ja laiendamist. Seda saavutatakse olemasolevate ELi finantsvahendite optimeerimise, kooskõlastamise, koordineerimise ja tõhustamise järelevalvega.

Aktiivse ja tervena vananemist käsitleva Euroopa innovatsioonipartnerluse **strateegiline rakenduskava** koostati sidusrühmade juhtrühma poolt 2011. aasta lõpus. Selles nähakse ette partnerluse esimesed konkreetsete tegevused, mida viivad ellu riigiasutused, ettevõtted ja kodanikuühiskond kuni 2020. aastani:

1. leida innovaatilisi viise, kuidas tagada patsientide ravi-
skeemist kinnipidamist;
2. leida innovaatilisi lahendusi eakamate hulgas kukkumiste ennetamiseks ja varase diagnoosimise toetamiseks;
3. edendada koostööd toimetulekuoskuste vähenemise ja pöduruse ennetamiseks, keskendudes eriti puudulikule toitumisele;

4. edendada eakate patsientide krooniliste haiguste edukaid integreeritud hooldusmudeleid, nt kaugjärelevalve kaudu;
5. parandada ülemaailmsete standardite kaudu koostalitusvõimeliste IKT-põhiste lahenduste kasutamist, mis võimaldavad iseseisvalt elada;
6. edendada eakate vajadustele kohandatud ja hõlpsa juurdepääsuga hoonete, linnade ja ümbruskonnaga seotud innovatsiooni.

Euroopa Komisjoni **teatis strateegilise rakenduskava eesmärkide täitmise kohta** vaatleb ELi toetust nendele meetmetele piisava regulatiivse ja rahastamisraamistiku tagamise kaudu ning üleeuroopalise foorumi loomist tõenditele ja innovaatilistele ideedele.

5. ELi toetus riiklikele poliitikaloojatele: koordineeritud strateegiad ja üksteiselt õppimine

Mõistes demograafiliste muutuste tähendust

Aktiivsena vananemise edendamine ja Euroopa 2020. aasta strateegia eesmärkide täitmine tuginevad tänapäeva ühiskonda ees ootavate enneolematute demograafiliste muutuste põhjalikule tundmisele. EL julgustab aktiivselt liikmesriike, piirkondi ja sidusrühmi täiendama oma teadmisi probleemidest ning võimalikest lahendustest vananeva rahvastiku täieliku potentsiaali rakendamisel.

Aastast 2006 kogunevad iga kahe aasta tagant Euroopa põhilised poliitikalojad, sidusrühmad ja asjatundjad **Euroopa demograafilisele foorumile** arutama demograafiliste muutustega toimetulekut. Euroopa Komisjon avaldab **Euroopa demograafiaaruande**, loetledes demograafiliste muutustega seotud põhifakte ja arvandmeid ning arutledes sobivate poliitiliste lahenduste üle.

2007. aastal asutas Euroopa Komisjon **demograafiaküsimuste ekspertrühma**, kuhu kuuluvad kõigi liikmesriikide esindajad. Selle ülesanne on nõustada komisjoni eeskätt 2006. aasta teatistes kirjeldatud poliitikasuuniste rakendamisega seotud küsimustes. Komisjon korraldab demograafiaküsimustes **regulaarseid seminare ja heade tavade nõupidamisi**, mille tulemused toetavad ekspertrühma tööd.

Euroopa Komisjoni teatistes **Euroopa demograafiline tulevik – kuidas teha väljakutsest võimalus** (KOM(2006) 571) kirjeldati poliitilisi lahendusi seoses demograafiliste muutuste, töö- ja pereelu parema ühitamise, kvaliteetsema ja pikema tööea saavutamise, tootlikkuse tõstmise, sisserändajate parema lõimimise ning jätkusuutliku rahanduspoliitikaga, tagamaks pikemas perspektiivis piisavad sotsiaalkaitsesüsteemid.

Euroopa tööhõivestrateegia

Töölus aktiivsena vananemise edendamine on aktiivsena vananemise kava oluline osa, kuid see on ka põhiline Euroopa majandus- ja sotsiaaleesmärkide saavutamiseks. Väga tähtis on leida võimalusi struktuuriliste ja käitumuslike takistuste ületamiseks, mille tõttu ei saa eakamad töötajad aktiivselt tööturule jääda.

Tööhõivepoliitika on liikmesriikide pädevuses, kuid EL saab osaleda ühiste tööhõiveeesmärkide saavutamisel. Euroopa Komisjon kontrollib ja aitab kaasa liikmesriikide hulgas üksteise kogemustest õppimisele eesmärgiga luua ELis rohkem ja paremaid töökohti. **Euroopa tööhõivestrateegia** on raamistik⁽⁹⁾, mille kaudu ELi riigid saavad jagada tööhõivepoliitikaga seotud kogemusi, teavet ja ideid, kusjuures komisjon teeb üldise analüüsi ja esitab soovitusi.

Euroopa 2020. aasta strateegias on seatud eesmärgiks saavutada 2020. aastaks 20–64-aastaste meeste ja naiste 75% tööhõivemäär. Selle saavutamiseks julgustab komisjon liikmesriike rakendama aktiivsena vananemise poliitikat, mis pärsiks enneaegse pensionilemineku kavasid ning soodustaks töölejäamist ja vanemate töötajate taasloomist.

Euroopa 2020. aasta strateegia üks juhtalgatusi on **uute oskuste ja töökohtade tegevuskava**. Selles rõhutatakse, kui tähtis on vanemate töötajate oskuste täiendamine, sest majanduse restruktureerimine puudutab eriti neid, ja vanemate inimeste tööturule üleminekut toetav poliitika, eriti töötute tagasi tööle aitamiseks. Selles kontekstis on eriti tähtis elukestva õppe programm (vt lk 18).

2012. aasta aprillis võttis komisjon vastu uue **tööhõivepaketi**, et julgustada liikmesriike stimuleerima tööjõu nõudlust, vähendada tööjõu maksustamist, toetada oskuste täiendamist valdkondades, milles on suurim potentsiaal töökohti luua (nt keskkonnasäästlik majandus, tervishoiuteenused ja IKT). Selles rõhutati eriti elukestva õppe võtmerolli kindla tööhõive tagamisel.

Teadusuuringute kava perede heaolu heaks

ELi 7. raamprogrammi raames on 18 kuud (oktoober 2009 – märts 2011) rahastatud EAFi projekti **FAMILYPLATFORM**, et vaadata üle olemasolevad teadusuuringute tulemused ja koostada uurimiskava kogu Euroopa perede heaolu parandamiseks.

Euroopa Perede Liit (EAF) ühendab ELi ja valitsuste esindajaid ideede, teabe ja kogemuste vahetamiseks 2007. aastast alates. See keskendub peresõbralikuma poliitika edendamisele, mis võimaldaks inimestel (esmajoonel naisel) tasakaalustada töötamist ja pereelu demograafiliste muutuste olukorras, mis märgatavalt suurendab hooldamiskohustust.

Seoses Euroopa aastaga avaldas Eurostat põhjaliku andmekogu **Aktiivsena vananemine ja põlvkondadevaheline solidaarsus**. **Euroopa Liidu statistiline portree 2012** statistiliste andmetega demograafia, tööturu, töölt pensionile ülemineku, heaolu ja tervishoiu, elamistingimuste ning ühiskonnaelus osalemise teemadel. Samuti jaanuaris 2012 avaldatud **Eurobaromeetri uuring aktiivsena vananemise küsimustes** andis ülevaate eurooplaste suhtumisest vananemise, pensioniea, vabatahtliku töö, eakate hoolduse ja eakatele mõeldud tehnoloogia küsimustesse, tuues esile huvitavaid kultuurilisi erinevusi.

⁽⁹⁾ Vt „avatud kooskõlastusmeetodit“: http://europa.eu/legislation_summaries/glossary/open_method_coordination_en.htm

Eurofound: ELi kolmepoolne agentuur, mis jagab poliitikaloojatele teavet elu- ja töötingimuste kohta

Euroopa Elu- ja Töötingimuste Parandamise Fond Dublinis jagab teavet, nõuandeid ja erialateadmisi elu- ja töötingimuste, tööstussuhete ning Euroopas muutuste juhtimise teemadel ELi sotsiaalpoliitika võtmeisikutele, sealhulgas valitsustele, ELi asutustele ja sotsiaalpartneritele. Fond on koostanud teabepaketi aktiivsena vananemise kohta, milles käsitletakse vanemate töötajate tööle jäämiseks vajalikke muutusi töökohtadel ning ametlikust pensionieast vanemate osalemist tööjõuturul.

Avatud kooskõlastusmeetod sotsiaalkaitse ja sotsiaalse kaasatuse valdkonnas

Aktiivsena vananemist tööturul ja kogukonnas ning tervena vananemist mõjutavad sotsiaalkaitseüsteemid ning vaesuse ja sotsiaalse tõrjutusega seotud küsimused. Sotsiaalkaitseüsteemid ja tööhõivepoliitika peavad teineteist toetama, et võimaldada inimestel kauem töötada ja neid selleks julgustada, samas peavad sotsiaalsed üleminekukavad ning tervishoiu- ja sotsiaalteenused tagama eakatele võimaluse aktiivselt ühiskonnaelus osaleda ja iseseisvalt elada.

Nagu tööhõive, on ka sotsiaalkaitse ja sotsiaalse kaasatuse poliitika liikmesriikide pädevuses. Olulise panuse annab siiski ka EL, toetades reforme ühiseesmärkide määramise ja üksteise kogemustest õppimise kaudu. Seda nimetatakse avatud kooskõlastusmeetodiks sotsiaalkaitse ja sotsiaalse kaasatuse valdkonnas⁽¹⁰⁾. Avatud kooskõlastusmeetod puudutab pensione, tervishoidu, pikaajalist hooldust ja sotsiaalset kaasatust. Selles antakse liikmesriikidele:

1. ühised eesmärgid;
2. üldised näitajad tulemuste mõõtmiseks;
3. aruandlusraamistik;
4. võrdlusuuringud tulemuste võrdlemiseks ja parimate tavade kindlakstegemiseks.

Aruandlus **sotsiaalkaitsekomitee** kontekstis aitab hinnata edusamme ning määrata põhiprobleeme ja edasisi prioriteete. Ekspert hinnangute seminaridel saab häid tavasid liikmesriikide vahel jagada ja arutada.

Otsustav mõju vaesuse ja sotsiaalse tõrjutuse kõrvaldamisele

Euroopa 2020. aasta strateegia saavutamiseks (vähendada vaesuses ja sotsiaalses tõrjutuses elavate inimeste arvu vähemalt 20 miljoni võrra) on paljudes riikides vaja vaadelda ka eakamate ja eriti just eakate naiste olukorda.

Avatud kooskõlastusmeetod sotsiaalkaitse ja sotsiaalse kaasatuse valdkonnas toetab liikmesriikide pingutusi parandada kõigi juurdepääsu ühiskonnaelus osalemiseks vajalikele ressurssidele, õigustele ja teenustele, võidelda tõrjutuse ja selle põhjustega ning võimaldada juurdepääsu tööturule.

Lisaks avatud kooskõlastusmeetodi kaudu üksteiselt õppimisele ja heade tavade vahetamisele on Euroopa Komisjon loonud Euroopa 2020. aasta strateegia seitsme juhtalga-tuse hulgas **vaesuse ja sotsiaalse tõrjutuse vastu võitlemise Euroopa tegevusprogrammi**. See tugedab kõigi tasandite pingutusi ELi vaesuse vähendamise eesmärgi saavutamiseks, eeskätt uute partnerluste ja sotsiaalse innovatsiooni edendamise teel ning püüdes rakendada optimaalselt kõiki ELi vahendeid sotsiaalse kaasatuse eesmärkide teenistusse.

Platvorm loodi **vaesuse ja sotsiaalse tõrjutuse vastase võitluse Euroopa aasta 2010** tulemusel.

Euroopa vaesuse vastu võitlemise püüetes on põhiline vabandada diskrimineerimisest ja parandada puuetega inimeste, rahvusvähemuste, sisserändajate ja muude ohustatud rühmade lõimitust. See on otse seotud ka ohustatud eakamate olukorraga. Vaesuse ja sotsiaalse tõrjutuse vastu võitlemise Euroopa tegevusprogramm keskendub ka selles kontekstis eakate sisserändajate sotsiaalsetele riskidele, sh nende võimalikele kultuurilistele ja keelelistele erivajadustele ning nende ees seisvatele vaesuse ja isoleerituse riskidele.

Piisavate, jätkusuutlike ja kindlustatud pensionide kõikehõlmav strateegia

Järgmistel aastakümnetel on piisavate pensionisüsteemide edasine jätkusuutlikkus aktiivsena vananemise jaoks hädavajalik. Paljudel eakatel pole mingeid muid sissetulekuid peale vanaduspensioni ning piisavate sissetulekute puudumisel on inimeste võimalused ühiskonnaelus osaleda piiratud.

EL on loonud liikmesriikidele ühisraamistiku pensionide teemal ideede, lähenemisviiside, teadmiste ja kogemuste vahetamiseks. Sellel protsessil⁽¹⁰⁾ on järgmised ühised eesmärgid:

1. piisavad pensionitulud kõigile põlvkondadevahelise ja -sisese solidaarsuse ning õigluse vaimus;
2. riiklike ja eraisikute kogumispensioniskeemide rahaline jätkusuutlikkus, eeskätt pikema tööelu ja aktiivsena vananemise toetamise teel;
3. läbipaistvad ning isiklikele ja ühiskondlikele vajadustele hästi kohandatud pensionisüsteemid.

2010. aasta ühisaruandes **pensionide kohta** rõhutati täiendavate reformide vajadust, eriti seoses aktiivsena vananemisega tööelus (eeskätt vanemate naistöötajate osas). EL hõlbustab riiklike reformipingutusi just ekspert hinnangute abil.

Ekspert hinnangute näited pensionide teemal

2011. aastal andsid üheksa ELi liikmesriiki ekspert hinnangu Madalmaade lähenemisviisile **kogumispensioniskeemide kindluse ja taskukohasuse tasakaalustamisele**.

2011. aastal andsid kümme ELi liikmesriiki ekspert hinnangu Saksamaal tehtud tööle **elukäigu mõjust naiste pensionidele**.

⁽¹⁰⁾ Avatud kooskõlastusmeetod: http://europa.eu/legislation_summaries/glossary/open_method_coordination_en.htm

16. veebruaril 2012 võttis komisjon vastu **valge raamatu pensionide kohta** suunistega, kuidas EL ja liikmesriigid saaksid kõige paremini tagada pensionil olles piisava sisetuleku, eeskätt aktiivse vananemise kaudu. Selles pakuti meetmeid tööelus veedetud aastate paremaks tasakaalustamiseks pensionil olnud aastatega ning võimalusi pensionipõlveks täiendavate säästude kogumiseks.

Koostöö tervishoiu ja pikaajalise hoolduse küsimustes

Tervishoiu ja pikaajalise hoolduse süsteemid on põhilised tegurid, mis võimaldavad tervena vananeda ja iseseisvalt elada. Need süsteemid on aga demograafilise vananemise ja pingeliste riigieelarvete olukorras tohtu surve all.

Nende süsteemide korraldamine on riiklike ja sageli ka piirkondlike poliitikaloojate teha. Üks ELi meede⁽¹⁰⁾ siiski toetab üksikeiselt õppimist ja kogemuste vahetamist järgmistele probleemidele lahenduste otsimisel:

1. juurdepääs – mitmesugustele teenustele kodus, kogukondades ja institutsioonides, sh taskukohasuse või kindlustuskatte ning lühemate ooteaegade kaudu;
2. kvaliteet – sh hooldustasandite parema koordineerimise ning rehabilitatsiooni ja inimeste koju jäämise toetamise prioriteetsuse kaudu;
3. jätkusuutlikkus – sh riiklike ja erasektori vahendite sobiva kombineerimise, teenuste parema koordineerimise ja tervisekaitse edendamise kaudu.

EL soodustab liikmesriikide reformiprotsesse eksperthinnangute ja rahastamisprojektide kaudu, mille eesmärk on parandada rahvusvaheliste kogemuste kättesaadavust riiklikele poliitikaloojatele.

Tervishoiu ja pikaajalise hoolduse eksperthinnangute näited

2011. aastal andsid seitse ELi liikmesriiki eksperthinnangu Rootsi lähenemisviisile **kasvavate hooldusvajaduste ja piiratud ressursidega toimetulekule**.

2009. aastal andsid kaheksa ELi liikmesriiki eksperthinnangu Prantsusmaal tehtud tööle **Alzheimer ja muud sellega seotud haigused. Käitumishäiretega toimetulek patsiendi kodus**.

EL toetab aktiivse ja tervena vananemist ka pöduratele eakatele parema hooldusvaliteedi edendamisega nii institutsioonides kui kodus. Erilist tähelepanu on pööratud eakate väärkohtlemise ennetusele. 2007. aasta **spetsiaalses Eurobaromeetri tervishoiu ja pikaajalise hoolduse uuringus** leiti, et 55% eurooplastest uskus, et paljud teistest sõltuvad eakad kannatavad nende väärkohtlemise all, kes peaksid nende eest hoolitsema.

Märtsis 2008 korraldas Euroopa Komisjon suure konverentsi teemal **Eakate väärkuse kaitse. Eakate väärkohtlemise ja hooletussejätmise ennetamine**, et aidata nähtusest paremini aru saada ja leida lahendusi sellega tõhusalt tegelemiseks kogu Euroopas.

Seejärel nõudis Euroopa Parlament pilootprogrammi algatamist. Euroopa Komisjon korraldas selleks konkursi projektidele, mis on suunatud eakate väärkohtlemise vastasele järelevalvele riikliku tervishoiu ja pikaajalise hoolduse süsteemide kaudu ning selle ennetamiseks heade tavade leidmisele.

Pilootalgatus eakate väärkohtlemise vastu. Kolm ELi rahastatud projekti

EuROPEAN – Euroopa võrdlusraamistik eakate väärkohtlemise ja hooletussejätmise ennetamiseks: <http://www.preventelderabuse.eu>

MILCEA – eakate väärkohtlemise järelevalve Euroopa Liidu riikliku tervishoiu ja pikaajalise hoolduse süsteemide lõikes: <http://www.milcea.eu>

WeDO – Euroopa partnerlus eakate heaolu ja väärkuse kaitseks: <http://www.wedo-partnership.eu/>

Komisjon on rahastanud ka projekti **ABUEL**, mis korraldab rahvatervise programmi raames rahvusvahelise eakate väärkohtlemise uuringu.

ELi **Daphne programm** võitleb igasuguse vägivalga vastu, mis on suunatud laste, noorte ja naiste vastu, ning kaitseb kannatanuid ja ohustatud rühmi. Selle raames on rahastatud ka meetmeid võitluseks eakate väärkohtlemisega, sh eakate väärkohtlemise (sh füüsilise ja rahalise väärkohtlemise) tuvatamise, järelevalve, kõrvaldamise ja ennetamise paremate meetodite leidmiseks. Daphne programmi kuuluv projekt **Eustacea** koostas **pikaajalist hooldust ja abi vajavate eakate õiguste ja kohustuste Euroopa harta**.

Daphne programm – võitlus väärkohtlemisega peredes

Breaking the Taboo 2 (Tabude murdmine 2) püüab anda tervishoiu- ja sotsiaalametnikele võimalusi võidelda vanemate naiste vastu suunatud vägivalgaga peredes. See on jätkuks esimesele projektile, mille tulemusel avaldati 2008. aastal aruanne **Breaking the Taboo** (Tabude murdmine).

Võitlus ealise diskrimineerimisega

Eespool kirjeldatud õigusaktid pole ainsad vahendid võitluses diskrimineerimisega. ELi tasandil on tohtu panuse sellesse töösse andnud mitmesugused teavitustegevused ealise diskrimineerimise (sageli koos muude diskrimineerimisvormidega) kui nähtuse paremaks mõistmiseks ja näitamaks, millist negatiivset mõju see avaldab üksikisikutele ja ühiskonnale tervikuna. Euroopa Komisjon:

- on 2003. aastast rahastanud üleeuroopalist kampaaniat **Mitmekesisuse eest, diskrimineerimise vastu**, milles on avaldatud filme, fotosid ja tekste võitluseks stereotüüpidega ja tõstmaks teadlikkust diskrimineerimisest ning sellevastastest õigusaktidest;
- toetab **mittediskrimineerimise ekspertrühmi**, kes analüüsivad ja jagavad liikmesriikide vahel teavet sotsiaal-, majanduslikes, õiguslikes, võrdõiguslikkusega tegelevate asutuste ja heade valitsemistavade küsimustes. Rühmad valideerivad häid tavasid ja annavad välja trükiseid, sh anti välja kaks trükist ealise diskrimineerimise ja tööhõive teemadel;
- tellis 2009. aastal **spetsiaalse Eurobaromeetri uuringu diskrimineerimise kohta ELis**, et paremini mõista inimeste suhtumist sellesse nähtusse. Leiti, et kodanike arvates on vanus töö otsimisel kõige levinum probleem.

Teatistes **Mittediskrimineerimine ja võrdsed võimalused: uuendatud strateegia** on komisjon selgelt väljendanud oma otsustavust võidelda erinevatel alustel diskrimineerimise vastu. Komisjon edendab ealise diskrimineerimiskeelu süstemaatilist lisamist kõigisse poliitikavaldkondadesse.

Komisjon rahastab ka ELi tasandil rahvusliku mitmekesisuse hartade vahetusplatvormi (**Exchange Platform on National Diversity Charters**) selle lähenemisviisi edendamiseks, mis julgustab ettevõtteid täitma vabatahtlikult rahvusliku mitmekesisuse otsuseid. Platvorm koosneb organisatsioonidest, kes edendavad ja rakendavad rahvusliku mitmekesisuse hartasid. See püüab levitada eduka mitmekesisuse juhtimiskultuuri, toetudes neile eelistele, mida mitmekesine töötajaskond, sh eakamad töötajad, ettevõttele pakuvad.

Võrdsed võimalused puuetega inimestele

Kuigi kõrge vanus ei tähenda otseselt puuet, tõuseb füüsilise või vaimsete häirete risk vanemas eas oluliselt. Aktiivsena vananemise edendamiseks on hea vahend aidata mingi puude all kannatavatel arvukatel eakatel ümbruskonna tõkkeid ületada.

Puuetalane poliitika on jätkuvalt peamiselt liikmesriikide pädevuses. ELi eesmärk on anda liikmesriikide poliitikale lisaväärtust heade tavade ja üksteisel õppimise edendamise teel, eeskätt innovaatilistest projektidest. Sellega püütakse anda panus ELis ÜRO puuetega inimeste õiguste konventsiooni rakendamisele (vt lk 5).

Euroopa Liidu puuetega inimeste strateegias 2010–2020 kirjeldatakse ELi tasandi tegevusi ja vahendeid puuetega inimeste tööturul ning sotsiaal- ja majanduselus osalemise tõkete ületamiseks. Strateegia käsitleb järgmisi valdkondi:

1. juurdepääsetavus – võrdsetel alustel juurdepääs füüsilisele keskkonnale, transpordile, teabele ja sidetehnoloogiale, sh Euroopa standardite määratlemine (vt lõik kavandatava „Euroopa juurdepääsetavuse akti“ kohta, lk 6);
2. osalemine, sh sotsiaal-, kultuuri- ja poliitilises elus;
3. võrdsus – tööhõives diskrimineerimist keelustav direktiiv (lk 6) on tõhus vahend võitluses puuete tõttu diskrimineerimisega, mis takistab aktiivsena vananemist tööelus;
4. tööhõive – toetades väljaõpet, haridust ja juurdepääsetavaid töökohti (vt lk 8, 18 ja 19) ning samuti diskrimineerimisvastaseid õigusakte (lk 6);
5. haridus ja elukestev õpe – võrdne juurdepääs haridusele ja elukestva õppe võimalustele kogu elu jooksul (lk 18);
6. sotsiaalkaitse ja kaasatus, toetades liikmesriikides üksteisel õppimist piisavate kavade pakkumisel (vt lk 14–15);
7. tervishoid, sh võrdne juurdepääs kvaliteetsetele tervishoiuteenustele (lk 15) ning taastusravile ja ennetavale tervishoiule, mis on määrav tervena vananemise seisukohalt (lk 11–12). EL edendab ka tööohutust ja töötervishoidu õnnetuste vähendamiseks, mis võivad põhjustada invaliidsust ja teistest sõltumist (lk 7).

Euroopa puuetega inimeste päev on 3. detsembril. See toetab neid eesmärke asjaomaste sidusrühmade kokkuviiimisel poliitikaloojatega.

Soolise võrdõiguslikkuse strateegia

Euroopa Komisjon kasutab soolise võrdõiguslikkuse saavutamiseks kahepoolset lähenemisviisi, rakendades spetsiaalseid soolise võrdõiguslikkuse meetmeid (sh õigusaktid ja teadlikkuse tõstmine) ning kohaldades **soolise võrdõiguslikkuse vaatenurka** kõigis ELi poliitikavaldkondades, eeskätt Euroopa 2020. aasta strateegia ja pensionide reformikava raames.

Sooline ebavõrdsus ja katkestused elukulu jooksul põhjustavad naiste madalamaid pensionitulusid ja suuremat vaesusriski vanaduses. Lisaks on vanemad naised põhilised hooldusteenuste kasutajad ja ka pakkujad. EL püüab oma panusega sellise ebavõrdsuse kõrvaldamise tagada, et eakad naised ja mehed saaksid mõlemad nautida elu aktiivse, terve ja väarikana.

Komisjon pühendus uue jõuga naiste ja meeste vahelise võrdsuse tagamisele oma 2010. aasta **Naiste harta** ning **Naiste ja meeste võrdõiguslikkuse strateegiaga 2010–2015**. Komisjon püüab toetada liikmesriikide edusamme soolise võrdõiguslikkuse suunas järgmiselt:

- avaldades **aastaruandeid naiste ja meeste võrdõiguslikkuse kohta**;
- luues ELi tasandil **struktuure** (nt soolise võrdõiguslikkuse süvalaiendamise kõrgetasemeline töörühm ning naiste ja meeste võrdsete võimaluste nõuandekomitee soolise võrdõiguslikkuse, süvalaiendamise ning naiste ja meeste võrdsete võimaluste edendamiseks);
- luues **soolise võrdõiguslikkuse ekspertvõrgustikke**.

Sooküsimusi on käsitletud komisjoni teatistes, Euroopa Parlamendi resolutsioonides ja nõukogu järeldustes, mis on keskendunud sellistele teemadele nagu **võrdne tasustamine, võrdsed võimalused vananeda aktiivse ja väarikana** ning **naiste roll vananevas ühiskonnas**.

2011. aastal võttis naiste ja meeste võrdsete võimaluste nõuandekomitee vastu arvamuse **Aktiivsena vananemise ja põlvkondadevahelise solidaarsuse sooline mõõde**.

2011. aastal avaldas soolise võrdõiguslikkuse ekspertvõrgustik aruande **Aktiivsena vananemine ja soolise võrdõiguslikkuse poliitika: hilises tööeas ja varases pensionieas naiste ja meeste tööhõive ja sotsiaalne kaasatus**.

Sotsiaalne innovatsioon

EL edendab sotsiaalset innovatsiooni, mis on aina tähtsamaks muutuv mõiste ning sotsiaalsete ja ühiskondlike probleemide uute loominguliste lahenduste allikas. See hõlmab aktiivsena vananemise edendamiseks uute võimaluste leidmist. Toetust jagatakse uute algatuste seemnekapitali näol ning edukate väikeprojektide mahu tõstmise ning heade tavade ja uudsete ideede piirkondliku ja piiriülese jagamise rahastamiseks.

Juhtalgatus „Vaesuse ja sotsiaalse tõrjutuse vastu võitlemise Euroopa tegevusprogramm“ on kaasanud sotsiaalse innovatsiooni Euroopa algatuse sotsiaalreformile tõendus põhise lähenemisviisi väljatöötamiseks. Algatusel on nende tegevuste toetamiseks juurdepääs mitmele olemasolevale ELi fondile, sh Euroopa Sotsiaalfondile (vt lk 8) ja programmile Progress (vt allpool). Sotsiaalne innovatsioon on ka innovaatilise liidu juhtalgatuse tähtis element (lk 11).

Komisjoni poolt ESFi ja ERFi määrustesse perioodiks 2014–2010 vastu võetud ettepanekud sisaldavad mõlemad sotsiaalset innovatsiooni. Seega saavad liikmesriigid ja piirkonnad teha otsuse investeerida sotsiaalsesse innovatsiooni ja eraldada selleks ka struktuurifondide vahendeid. Komisjon annab ELi piirkondade sotsiaalse innovatsiooni juhendi välja enne 2012. aasta suve.

Euroopa Liidu tööhõive ja sotsiaalse solidaarsuse programm (Progress)

Programmi Progress eelarve perioodil 2007–2013 on 743,25 miljonit eurot ja selle kaudu rahastatakse nt uurimusi, õiguslast ja poliitikaloome koolitust, vabaihenduste võrgustiku loomist, rahvusvahelist teabevahetust ning üldsuse teavituskampaaniaid. See annab oma panuse aktiivsena vananemise kavale arvukate tegevuste kaudu, näiteks:

- tööelust pensionile ülemineku tõendus põhiste poliitiliste lahenduste uurimused;
- diskrimineerimisvastased, mitmekesisuse ja soolise võrdõiguslikkuse alased ekspertvõrgustikud;
- mittediskrimineerimise ja soolise võrdõiguslikkuse alal õigus- ja poliitikavaldkondades tegutsete koolitamine;
- juurdepääsetavuse uuringud Euroopas ja juurdepääsetavuse Euroopa auhind;
- sotsiaalse innovatsiooni projektid.

Progress annab ka eakamatele sõna, kaasrahastades **Euroopa Eakate Inimeste Organisatsioonide Ühendust (AGE)**, kuhu

koonduvad kogu ELi eakate ühendused, ja ka muid sarnaseid soo, puute jm alustel loodud võrgustikke.

Perioodiks 2014–2020 on komisjon esitanud sotsiaalsete muutuste ja innovatsiooni programmi järglase. Selle hulka kuulub Progress, Euroopa tööturuasutuste võrgustik (EURES) ja **Euroopa mikrorediidirahastu „Progress“**.

Tervishoiu prioriteedid, kehalise aktiivsuse edendamine ja rahastamine

Tervishoiupoliitika on liikmesriikide pädevuses, kuid EL saab aidata koguda teadmisi ja arusaamu rahvatervisega seotud küsimustes, haiguste ennetamisel ja terviseohtudega tegelemisel. Lisaks püüab EL juhtida tähelepanu rahvatervisepõhiprioriteetidele vastavalt terve ja aktiivsena vananemise edendamise pikaajalistele eesmärkidele.

Selles kontekstis on ELi **tervisestrategial 2008–2013** kolm konkreetset eesmärki:

1. hea tervise edendamine vananevas Euroopas;
2. kodanike kaitse terviseohtude eest;
3. dünaamiliste tervishoiusüsteemide ja uute tehnoloogiate toetamine.

2008. aastal julgustasid Euroopa Ülemkogu järelused liikmesriike ja komisjoni koostama töhusaid **rahvatervisepõhiseid strateegiaid võitluseks vananemisega seotud neurodegeneratiivsete haigustega**, samas keskenduti nõukogu 2009. aasta soovitusel vajadusele tagada **patsiendi ohutus, sealhulgas tervishoiuteenustega seotud nakkuste ennetamine**.

Euroopa Komisjon on avaldanud teatised **telemeditsiini süsteemide ja teenuste kohta ning Alzheimeri tõbe ja muid dementsuse vorme käsitleva Euroopa algatuse kohta** nendes põhivaldkondades aktiivse ja tervena vananemise seisukohalt.

Spordi valdkonnas võtab EL endale erilise rolli tervisele kasuliku kehalise tegevuse edendamisel, sh aktiivse ja tervena vananemise saavutamise vahendina. Spordi kohta on välja antud **valge raamat (2007)** ja **teatis (2011)**, kus tunnustatakse kehalise tegevuse sotsiaalset ja majanduslikku kasu. Nõukogu asutatud spordi, tervise ja osalemise ekspertrühm töötab kehalise tegevuse edendamise heaks. Ekspertühm avaldas spetsiaalsed **ELi kehalise tegevuse suunised**, milles on ka eraldi lõik eakatele mõeldud teenuste kohta. Ettevalmistamisel on uus ELi poliitiline algatus nende suuniste rakendamise kohta riiklikul tasandil. **Rahalised vahendid rahvusvahelistele projektidele, mis toetavad kehalist tegevust** ja aktiivsena vananemist, on olnud kättesaadavad aastal 2009 ja uuesti aastal 2012.

Komisjon on moodustanud ka tervishoiukomiteesid ja ekspertrühmi põhiliste riiklike, kohalike ja piirkondlike sidusrühmade hulgas teadmiste ja kogemuste vahetamiseks tähtsatel tervena vananemise teemadel, nt **suitsetamine, rasvumine, alkoholi kuritarvitamine ja vähk**, ning lisaks ka koostöömehhanisme **toitumise ja kehalise tegevuse, HIV/AIDSi, terviseohutuse ja -teabe alal**.

Spetsiaalne **ELi tervishoiuprogramm** on suunanud 321 miljonit eurot perioodil 2008–2013 tegevustele, mis parandavad tervisekaitset ja vähendavad tervisealast ebavõrdsust eesmärgiga lisada tervena elatud eluaastaid ja edendada tervena vananemist, ning näiteks patsiendiohutuse ja tervisetabega seotud teemadel. Mitmed muud, eriti teadusosalised ELi rahastamisprogrammid (vt lk 10), puudutavad samuti rahvatervist.

Euroopa Komisjon on teinud ettepaneku luua uus **programm „Tervis majanduskasvuks“ 2014–2020**, mis on suunatud Euroopa 2020. aasta eesmärkide täitmisele, eriti seoses tööhõive, innovatsiooni ja jätkusuutlikkusega. Selles nähakse ette eraldi toetus Euroopa innovatsioonipartnerlusele aktiivse ja tervena vananemise heaks (lk 11). Komisjoni ettepanekus ELi uue haridus-, koolitus-, noorsoo- ja spordiprogrammi kohta **Erasmus kõigi jaoks 2014–2020** on spordi peatükk, mis keskendub esmajoonel tervisele kasuliku kehalise tegevuse edendamisele.

Juurdepäasetavuse ja liikuvuse edendamine

Transpordipoliitika on üks ELi esimestest ühistest poliitika-valdkondadest. See on keskendunud üksikisikute ja kaupade vaba liikumise tagamisele siseturu toetamiseks. Lisaks on see vaadeldud ka liikuvusküsimusi, mis võivad olla otsustava tähtsusega, et inimesed saaksid vananedes jääda tööturul ja ühiskondlikult aktiivseks.

ELi linnalise liikuvuse tegevuskava (2009) edendab demograafilise vananemise kontekstis kodanikele suunatud integreeritud transpordilahenduste elluviimist. See toetab esmajoonel keskkonnasõbralikumat linnatransporti, juurdepäasetavust, reisijaõigusi ja arukaid transpordisüsteeme. Euroopa Komisjon toetab innovaatilisi projekte ning liikmesriikide ja piirkondade vahel teadmiste ja kogemuste vahetamist mitme rahastamisprogrammi kaudu, sh **7RP koostöö. Transport** (vt lk 10) regionaalarengufondist (lk 8) ja programmi **Arukus energeetika – Euroopa** (lk 10) kaudu.

Eesmärgiga muuta Euroopa linnakeskkond kõigile veelgi kättesaadavamaks, toetab komisjon autasu **European Access City Award**, mis tunnustab kõigile juurdepäasetava keskkonna loomisele pühendunud linnu, sh hoonestatud keskkonna, transpordi, info- ja sidetehnoloogia ja -süsteemide ning muude rajatiste ja teenuste kategooriates.

Aktiivsena vananemiseks on vaja ka juurdepääsu toodetele ja teenustele (vt arutelufaasis õigusakte lk 6). ELi **tarbijapoliitika strateegia** (2007–2013) märgib eraldi ära eakamate tarbijate arvu kasvu kui probleemi ja võimalust toodete ja teenuste pakujatele. Seda strateegiat toetatakse otse **ühenduse tarbijapoliitika tegevuskava** kaudu, millest rahastatakse tegevusi tarbijate tervise, ohutuse ning majanduslike ja õiguslike huvide kaitseks. Seda tööd jätkatakse uue Euroopa tarbijate tegevuskava (2014–2020) raames, milles on eraldi tähelepanu pööratud eakamatele tarbijatele.

Aktiivsena vananemist toetab ka innovaatiline projekt sotsiaalturismi edendamiseks. **Calypso programm** toetab vaigse hooaja turismi, mis on kasulik ebasoodsamas olukorras

inimestele, kes vastasel korral ei saaks puhkusereisile minna, ja ka piirkondi, mille töökohad ja majanduskasv sõltuvad turismist. Algatuses pööratakse eraldi tähelepanu üle 65-aastastele ja pensionäridele üldiselt.

IKT edendamine aktiivsena vananemise heaks

Info- ja kommunikatsioonitehnoloogial (IKT) on aina tähtsam roll aktiivsena vananemise toetamisel. Internet ja uued tehnilised lahendused pakuvad sageli kulutõhusat ja hõlpsat juurdepääsu teabele, toodetele ja teenustele, suhtlusvahenditele ning demokraatia ja kodanikuühiskonna protsessidele. EL püüab hõlbustada aktiivse ja tervena vananemist võimaldada reaalse IKT-lahenduste praktilist väljatöötamist.

2007. aastal käivitas komisjon info- ja kommunikatsioonitehnoloogiat ning vananemist käsitleva Euroopa tegevuskava **Väärikas vananemine infoühiskonnas**. Selle eesmärk oli kasutada võimalusi luua uusi ja kergemini juurdepäasetavaid IKT-tooteid ning teenuseid eakamatele inimestele. Need lahendused püüavad toetada aktiivse ja tervena vananemist kõigil elualadel ning luua uusi töökohti kogu ühiskonna heaks.

Väärikana vananemise tegevuskava on lahutamatu seotud ELi **e-kaasatuse algatusega i2010**, mis püüab tagada IKT-valdkonna ettevõtete ja avalike asutuste jätkuvaid edusamme kõigi IKT-toodete ja -teenuste juurdepäasetavaks muutmisel ebasoodsas olukorras rahvastikurühmadele. Strateegia koostati pärast 2008. aastal avaldatud teatist **Juurdepäasetava infoühiskonna suunas**, milles esitati ettepanekud puuetega ja eakate inimeste e-juurdepäasetavuse ning eriti internetile juurdepääsu parandamiseks.

ELi ambitsioonikas **digitaalarengu tegevuskava 2020**, mis on üks Euroopa 2020. aasta strateegia juhtalgatusi, püüab paremini ära kasutada IKT võimalusi innovatsiooni, majanduskasvu ja progressi edendamiseks. See keskendub konkreetselt IKT-vahendite võimalustele vananeva rahvastiku vajaduste täitmisel **digitaalpädevuse ja -oskuste, e-tervishoiu ning telemeditsiinisüsteemide ja -teenuste** kaudu. Tegevuskava sisaldab spetsiaalseid tegevusi juurdepäasetavuse parandamiseks eakatele ja puuetega isikutele, aidates seega kaasa aktiivsena vananemise eesmärkide saavutamisele.

Nendega seotud mitmesuguseid tegevuskavasid toetatakse samuti Euroopa arvukate rahastamisprogrammide kaudu, näiteks **FP7-ICT** (vt lk 10), **ICT-PSP** (lk 11), **AAL** (lk 11), **EIP** (lk 11) ja **ERFI** allprogrammid (lk 9).

Elukestva õppe soodustamine

Elukestva õppe idee elluviimine looks võimalused aktiivsena vananemiseks tänu nende oskuste ja pädevuste arendamisele ning säilitamisele, mida inimesed vajavad töö tegemiseks ja täielikult ühiskonnaelus osalemiseks. Hariduspoliitika on liikmesriikide pädevuses, aga EL püüab toetada panust, mida haridus võib anda vananeva ühiskonna kontekstis ELi üldiste majanduslike ja sotsiaalsete eesmärkide saavutamisele.

Haridus ja koolitus (ET) 2020 on Euroopa sellealase koostöö strateegiline raamistik.

Brugge kommünikees panid Euroopa kutsehariduse ja -koolituse ministrid paika Euroopa tõhustatud koostöö prioriteedid aastani 2020. Selles käsitletakse eraldi vanemate töötajate oskuste ja pädevuse uuendamise tähtsust. **Euroopa täiskasvanuõppe tegevuskava** rõhutab hästi koostatud õppe pakkumist eakatele aktiivse, iseseisva ja tervena vananemise edendamiseks. Poliitikalooime protsessi edendamiseks ja juhtimiseks käivitas Euroopa Komisjon aktiivsena vananemist ja põlvkondadevahelise õpet käsitleva uuringu. Selle tulemused aitavad määrata õppimise rolli põhielemente vananevas ühiskonnas ning selle tähendust Euroopa seisukohalt.

ELi **elukestva õppe programm** hõlbustab aktiivsena vananemist tööelus kutseõppe algatuste kaudu, samuti aktiivsena vananemist kogukonnas ja kodus individuaalsete oskuste arendamise kaudu. Projektid on suunatud individuaalsetele üliõpilastele ja õppuritele, aga ka õpetajatele, koolitajatele ja organisatsioonidele. Programmi eelarve on perioodil 2007–2013 ligi 7 miljardit eurot ja see toetab kõigi vanuserühmade õppevõimalusi vahetusreiside, õppelähetuste ja võrgustike loomise kaudu. Elukestva õppe programmile järgneb programm **Erasmus kõigi jaoks** (2014–2020). See on ambitsioonikas ettepanek Euroopa üldiste haridus- ja koolitusprobleemide lahendamiseks. Kava sisaldab ka täiskasvanuõpet, sh vanemas eas õppimist.

Programm **Grundtvig** on elukestva õppe strateegia haru, mis toetab kõigi täiskasvanute õpet. Selle üks eesmärke on edendada vananedes inimeste isiklikku arengut, iseseisvust ja panust ühiskonna heaks.

Grundtvigi toetus vanematele õppijatele

EuBiA tegeles eakamate õppijateni jõudmise ja nende abistamise jaoks võrgunduse ja parimate tavade jagamise lahendustega. Loodi juhend, kuidas jõuda õppimisega tegelevate eakateni ja luua õppe pakkujate toimiv võrgustik.

Üks huvitav Grundtvigi algatus, mis edendab otseselt aktiivsena vananemist kogukonnas, on **eakate vabatahtliku töö programm**. See toetab eakate vabatahtliku tööga antavat panust muudes riikides, tugevdades selle kaudu põlvkondadevahelist solidaarsust.

Elukestva õppe programmi teine kasulik haru aktiivsena vananemise edendamiseks tööelus on **Leonardo da Vinci** kutsehariduse ja -koolituse programm, mida saab kasutada vanemate töötajate koolitamiseks ja nende tööjõu nõudluse parandamiseks.

Cedefop: kutsehariduse ja -koolituse poliitika koostamist toetav Euroopa Kutseõppe Arenduskeskus

Thessaloníkis asuv Euroopa Kutseõppe Arenduskeskus (Cedefop) viib läbi vananevate töötajate projekti. Selle eesmärk on laiendada uute teadusuuringute abil meie teadmisi vananemise ja töötamise kohta ning pakkuda välja aktiivsena vananemise poliitilisi lahendusi, et pärssida enneaegset pensionile jäämist ja edendada pikemat tööiga.

Lõpetuseks

Käesolevas brošüüris kirjeldatakse, kuidas EL toetab aktiivsena vananemist ja põlvkondadevahelist solidaarsust nii mõnelgi moel, rõhutades, et neid pingutusi on kavas mitmes valdkonnas veelgi tõhustada. Samas saab ka selgeks, et siin on tegemist väga mitmepalgelise teemaderingiga ning enamik tööd tuleb teha liikmesriikides riiklikul, piirkondlikul ja kohalikul tasandil ning ühiskondlike lepingute sõlmimise teel.

Euroopa Liit saab liikmesriikide reformimispingutusi tugevalt toetada, kuid paljud selles brošüüris kirjeldatud rahastamisvahendid ja programmid sõltuvad suuresti nõudlusest. Aktiivsele vananemisele ei saa läheneda ülalt alla, nii et EL võtab juhtimise enda peale ja ütleb liikmesriikide poliitikaloojatele, mida on vaja teha. Aktiivsena vananemise realiseerimise ees seisvate paljude takistustega tuleb tegeleda subsidiaarsuse põhimõttel, mis tähendab, et seda peavad tegema liikmesriigid ise oma kodanike heaks.

Käesolevas brošüüris kirjeldatud poliitilised instrumendid hõlbustavad samas partnerlust ELi ja liikmesriikide avalike asutuste ning samuti erinevate riikide poliitikaloojate ja sidusrühmade vahel. Nende otsustavus aktiivsena vananemise idee eest võitlemisel määrab ELi poliitiliste instrumentide tõhususe. ELi toetus saab olla kasuks nende uute lahenduste ideede katsetamisel ja heade tavade levitamisel kogu Euroopa Liidu piires.

Euroopa Komisjon

ELi panus aktiivsena vananemise ja põlvkondadevahelise solidaarsuse heaks

Luxembourg: Euroopa Liidu Väljaannete Talitus

2012 – 19 lk – 21 × 29,7 cm

ISBN 978-92-79-25125-2

doi:10.2767/67731

Käesolevas brošüüris kirjeldatakse ELi panust aktiivsena vananemise heaks ja näidatakse, kui tugev partner on EL selles küsimuses. Väljaande eesmärk on innustada kõiki liikmesriike asuma otsustavamalt edendama aktiivsena vananemise kava, tagades sellega, et põlvkondadevaheline solidaarsus saaks vastu panna rahvastiku vananemise proovikivile.

Käesolev trükis on saadaval kõigis ELi ametlikes keeltes.

KUST SAAB ELI VÄLJAANDEID?

Tasuta väljaanded:

- EU Bookshopi kaudu (<http://bookshop.europa.eu>);
- Euroopa Liidu esindustest või delegatsioonidest. Nende kontaktandmed saab veebisaidilt <http://ec.europa.eu> või saates faksi numbrile +352 2929-42758.

Tasulised väljaanded:

- EU Bookshopi kaudu (<http://bookshop.europa.eu>).

Tasulised tellimused (nt Euroopa Liidu Teataja aastatellimused ja Euroopa Liidu Kohtu kohtulahendite kogumikud):

- Euroopa Liidu Väljaannete Talituse edasimüüjate kaudu (http://publications.europa.eu/others/agents/index_et.htm).

Kas olete huvitatud tööhõive, sotsiaalküsimuste ja sotsiaalse kaasatuse peadirektoraadi väljaannetest?

Huvi korral saate neid alla laadida või end tasuta tellijaks registreerida aadressil <http://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=93&langId=et>

Samuti võite end registreerida Euroopa Komisjoni tasuta väljaande Sotsiaalse Euroopa E-uudiskiri tellijaks aadressil <http://ec.europa.eu/social/e-newsletter>

<http://ec.europa.eu/social/>

